

Sosyal Ağlar, Yeniliklerin Yayılımı Kuramı ve Gelecek Düşleri

Nilüfer Pembecioğlu
İstanbul Üniversitesi
niluferpembecioğlu@gmail.com

Nuran Tuncer
Gaziosmanpaşa Üniversitesi
nbasaran@gop.edu.tr

Rukiye Şahin
Gaziosmanpaşa Üniversitesi
rukiyeshahin@hotmail.com

Mustafa Şenel
Kafkas Üniversitesi
mustafasenel@hotmail.com

Uğur Gündüz
İstanbul Üniversitesi
ugunduz@gmail.com

Özet

"Sosyal Ağlar, Yeniliklerin Yayılımı Kuramı ve Gelecek Düşleri" başlığı altında, yapılandırılmış anketler ve yüzyüze görüşmeler çerçevesinde, İstanbul, Ankara, İzmir, Kars ve Tokat bağlamında toplanan verilerle sosyal ağların yaşama konumlandırılması, yeniliklerin yayılımı kuramı ölçütleri çerçevesinde değerlendirilmesi ile günümüz ve gelecek beklentileri ile ne derece örtüştüğü araştırılmaktadır.

Sosyal Medya, kavramı, son on yılda daha hızlı yayılan bir eğilimi, temelde, bireylerin internet olanaklarını daha çok haberleşme ve iletişim için kullanmaları eylemini ifade etmektedir. Sosyal medya günümüzde, 'alternatif medya' ya da tekelleşmeye, küreselleşmeye karşı olan bireylerin kendi haberlerini kendilerinin yazıp ürettiği bir kitle iletişim aracı olarak ortaya çıkmıştır. Pekçok sosyal medya ağı bulunmasına karşın, bugün en çok kullanılanlar arasında, yahoo groups, youtube, facebook, linkedin, google plus gibi açınımları karşımıza çıkabilmektedir. Sosyal medya, gündemini kendi belirleyen, kendine özgü kuralları ve iletişim biçimi olan, daha katılımcı ve daha hareketli bir medya türü olarak karşımıza çıkmakta olduğundan, baskı ve belli güçlerin ötesinde, tümüyle bir sivil toplum hareketi ve bir sosyal sorumluluk olarak algılanmaya başlamıştır. Kişiselleştirilmiş iletilerin ötesinde, bir bilinç kazandırmayı, olayları farklı ve değişik boyutları ile görebilmeyi, aynı olay, durum, olgu karşısındaki farklı tutum ve davranışları belirleyebilmeyi amaçlayan bir yapısı da bulunmaktadır.

Araştırma temelde bireylerin ve oluşturdukların grubun, sosyal medya kavramından nasıl etkilendiğini ve bu etkilenimi ne denli ağları ile paylaştığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Dünyada, pekçok ülkede kullanıcısı olan bir sosyal ağ olarak geçerliğini kanıtlamış olan 'facebook' kavramına Türkiye'nin bakışını özetlemek olarak tanımlanabilecek bu çalışma çerçevesinde, İstanbul, Ankara, İzmir, Kars ve Tokat'tan seçilen üniversite öğrencileri örnekleme bağlamında 'sosyal medya'

kavramı ve 'yeniliklerin yayılımı' kuramı ile geleceğe ilişkin bakış açılarının ortaya konması amaçlanmaktadır.

21. yüzyılda birey olmanın, teknoloji tabanlı iletişimi bilmek, bilgi okuryazarı olmak, bilgi küpü olmak, hızlı düşünmek ve çabuk karar vermek ancak, yaşama oyun oynamadan doğayla tanışmadan başlamak gibi açınımları olduğunu bilerek, sosyal medyanın bireysel kullanım özelliklerini tanımlamak gerekir. Medya hem bir bilgilenme, eğlenme ortamı hem de özellikle sorunlu bireylerin seçtiği bir kaçış ortamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, iyileri kötüye, kötülerini ise daha kötüye dönüştüren bir sistemle karşılaşmaktayız. Örneğin, televizyonun etkisi kalıcı ve yoğundur. Programlarda sunulan kişiler, olaylar ve model davranışların yapılarına göre etkileri olumlu, istendik toplumsal davranışları ortaya çıkarıcı, arttırıcı ya da olumsuz davranışa yol açacak yönde olabilir. Bireye fiziksel ve düşünsel olarak daha yakın konumlandırılabilen bilgisayarın etkisi ise daha yoğun ve kalıcıdır. Bu noktada, birey, tutum ve davranışlarını, seçimlerini yalnızca var olan ve akmakta olan bir program üzerinden yapmak zorunda da değildir. Tümünüyle, kendi iradesi ve isteği ile yaptığı seçimler, bireyin daha doğal, daha samimi seçimini getirir beraberinde. Sorunlu birey, karışık eğitilmiş, kendi karar veremeyen, çarpık kentleşme ürünü, bireysel zaman ve mekanı kısıtlı, sosyal açıdan uyumsuz, paylaşımsız, sorumluluk almak istemeyen ve görsel medya tutsağı profili ile karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında, sanal gerçekliğin, sosyal medyanın profili ile sorunlu bireyin profili birbirine benzer görünmektedir. Bu bağlamda, sosyal medyanın paylaşımlarının ne denli sağlıklı, sağ duyulu olduğunun saptanması önemlidir.

Dünya genelinde büyük ilgi uyandıran 'Horizon Report'un 2010¹ örnekleminde ele aldığı konulara bakılacak olduğunda, konunun önemi daha da öne çıkmaktadır. Horizon Report 2011'e göre², 1 yıldan daha az bir zamanda elektronik kitapla tanışıklığımız ilerleyecek, ve yine bir yıldan daha az bir zamanda bilgisayarların taşınabilir aksesuarlar haline geldiğini göreceğiz. 2-3 yıla kalmadan, sanal gerçekliğin gerçek gerçeklik kadar önemli olacağı görüşü, oyun temelli öğrenme becerilerinin gelişmesi söz konusu. Önümüzdeki 4-5 yıllık süre içinde ise hareket temelli bir öğrenme ile analitik düşünceyi öğrenme daha pratik ve kullanılabilir hale gelecek gibi görünüyor. Öngörülen ve anlaşılan o ki, gelecek, ilgi temelli bir katılım, sosyal katılım, kendi kendine katılım ve akran etkisi gitgide önem kazanacak. Tüm dünyada bunlar olup biterken, Türkiye'nin bu tasarımların neresinde olduğunu, gelecek düşlerini de araştırmak kaçınılmaz görünmekte.

Araştırma, temelde, Horizon Report 2011'in, öngördüğü bir sosyal medya katılım düzeyinde olup olmadığını ve bu çerçevede, öngörülen yeniliklere ne denli hızlı ya da yavaş uyumlanabileceğimizi saptamayı hedeflemektedir. Araştırma, özgün yapısı, yeniliklerin yayılımı kuramının uygulama aşamalarını vurgulaması ve Horizon Report'un öngörülerini çerçevesinde Türkiye bağlamında yapılan ilk araştırmadır.

Araştırma, yöntem olarak niteliksel ve niceliksel açıdan verileri toplamayı hedefleyen bir yapıda gerçekleştirilmiştir. Sosyal medyanın, boş zaman kullanım alışkanlıkları, medya erişimi ve ekonomik olanaklarla da bağlantılı olarak yer alınabilecek bir 'ortam' olduğu düşünüldüğünde, bu alana bağlılığın, yalnızca çoktan seçmeli sorularla ölçülmemesi gereği ortaya çıkmaktadır. Yapılan odak grup çalışmalarından edinilen deneyimle, oluşturulan açık uçlu soruların, Ankara, Kars, İstanbul ve Tokat'taki örneklere uygulanması amaçlanmıştır.

¹ <http://wp.nmc.org/horizon2010/>

² <http://wp.nmc.org/horizon2011/>

Niteliksel ve niceliksel yöntemlerin birlikte kullanılması, hem verilerin daha sağlıklı, hem de karşılaştırmalı olarak ele alınabilmesine olanak tanımaktadır. Anket, veri toplamada genel ve istatistiksel bir birikim sağlaması amacıyla yeğlenen bir tekniktir. Ancak, yüzyüze ve derinlemesine yapılan görüşmeler ile alınan bilgiler de son derece önemli bir noktada durmaktadır.

Anket yapılan illerin farklı bölgelerde birbirinden uzak ve farklı yapılardaki öğrenci profillerini karşımıza getirmesi nedeniyle sosyal, eğitimsel ve ekonomik farklılıklar göz önünde bulundurulmadan, yalnızca öğrenci olma kavramı çerçevesinde kalınmıştır. Öğrencilerin yanıtlarında yalnızca cinsiyet ayırdedici bir unsur olarak ele alınmış, diğer demografik özellikler de toplanmasına karşın, etken olarak görülmediklerinden ele alınmamışlardır.

Türkiye'deki tüm sosyal ağ kullanıcılarının ve potansiyel kullanıcıları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklem olarak Türkiye'nin belli başlı kentleri ile özellikle yeni tanışmalarla sosyal çevrelerini geliştirdikleri ve ağ paylaşımlarını önemsedikleri düşünülen üniversite birinci sınıf öğrencileri hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, etkin kullanıcı durumuna geldikleri için ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerin de anketlere katılımı önemsenmektedir.

Bulgular, odak grup görüşmeleri, yüzyüze yapılan görüşmeler ve anketler yolu ile her ilden 100 kişi ile görüşülerek toplanmış olup, örneklem, Ankara, İstanbul, İzmir, Kars ve Tokat'tan toplam 500 kişiden oluşmaktadır.

Yapılan odak çalışmalarda, gerçekleştirilecek olan anketin soruları belirlenmiş olup değerlendirmeler anket sorularına verilen yanıtların gruplanması ve belli başlıklar altında toplanarak raporlanması yolu ile yapılmıştır. Derinlemesine görüşmelerde açık uçlu sorulara verilen yanıtlar kayıt edilmiş, katılımcıların verdikleri yanıtlar, birbirlerine uyumlu ve benzer oldukları ölçüde, aynı grup çatısı altında değerlendirilmesine özen gösterilmiştir.